

До разової спеціалізованої вченої ради,
утвореної на підставі рішення
Вченої ради Національної академії внутрішніх справ
від 30 грудня 2025 року,
03035 м. Київ-ДСП, пл. Солом'янська, 1

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора,
завідувача відділу науково-правових експертиз
Інституту правотворчості та науково-правових експертиз
Національної академії наук України
КРАСИЦЬКОЇ Лариси Василівни на дисертацію
ФІНАГЕЄВОЇ Інни Олександрівни за темою
«Інститут опіки та піклування в сучасному приватному праві»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право

Ступінь актуальності обраної теми дисертаційного дослідження
Фінагеевої Інни Олександрівни «Інститут опіки та піклування в сучасному
приватному праві» не викликає сумніву, оскільки в умовах проведення
оновлення (рекодифікації) цивільного законодавства України інститут опіки
та піклування перебуває в процесі трансформації. Опіка та піклування дійсно
є інститутом приватного права, оскільки включає в себе як норми цивільного
права, так і норми сімейного права, що в цілому складають норми приватного
права.

Розгляд опіки та піклування як форм влаштування дітей-сиріт і дітей,
позбавлених батьківського піклування, нині також має свої особливості,
обумовлені тим, що в Україні з 24 лютого 2022 року введено воєнний стан, що
зумовило зростання кількості дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського
піклування, і поставило необхідність більш оперативного вирішення питання
встановлення опіки та піклування. Потребують встановлення опіки та
піклування й певні категорії повнолітніх осіб, причому воєнні дії на території
України призвели до необхідності забезпечення більш ефективного захисту
прав та інтересів фізичних осіб, які визнані судом недієздатними або цивільна
дієздатність яких обмежена. Цьому була присвячена Спеціальна доповідь

Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо стану додержання соціальних та економічних прав повнолітніх осіб, які потребують опіки та піклування, в умовах дії правового режиму воєнного стану. Тому можна констатувати обґрунтованість актуальності теми дисертаційного дослідження І. О. Фінагєєвої, необхідність та своєчасність її виконання.

Рівень виконання здобувачкою поставленого наукового завдання.

Метою дисертаційного дослідження І. О. Фінагєєвої є формування теоретичної концепції приватноправового регулювання інституту опіки та піклування, а також розробка на цій основі науково-теоретичних рекомендацій, спрямованих на оптимізацію цивільного, сімейного, цивільного процесуального та іншого галузевого законодавства України у цій сфері.

Проведений аналіз дисертаційного дослідження, зроблених висновків і рекомендацій за цією дисертацією, додатків до дисертації надає підстави для висновку, що мету дисертаційного дослідження досягнуто і поставлені завдання здобувачкою виконано повністю.

Варто відзначити, що завдання дисертаційного дослідження було поставлено з урахуванням визначеної дисертанткою структури дисертаційної роботи. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, що включають в себе дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Ретельний аналіз дисертаційної роботи свідчить, що всі структурні елементи цього дисертаційного дослідження пов'язані між собою і є логічним продовженням попередніх теоретичних висновків, узагальнень та пропозицій авторки, що мають необхідний рівень наукової новизни для дисертаційного дослідження на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право.

Оволодіння здобувачкою методологією наукової діяльності.

Методологію цього дисертаційного дослідження складають загальнонаукові та спеціальні методи пізнання правових явищ. Дисертантка вміло застосувала основні методи дослідження правових явищ: діалектичний, історичний, системний, структурно-функціональний, порівняльно-правовий, формально-

юридичний, герменевтичний тощо. Аналіз тексту дисертаційного дослідження надає підстави для висновку, що дисертантка застосовували різні методи наукового дослідження у їх поєднанні, зокрема порівняльно-правовий і формально-юридичний, діалектичний та історичний та інші.

Аналіз дисертаційної роботи І. О. Фінагєєвої свідчить про наявність у дисертантки ґрунтовних навичок проведення наукового дослідження та застосування методології наукової діяльності.

Ступінь новизни представлених теоретичних результатів проведеного здобувачем дослідження та їх наукової обґрунтованості. Проведений аналіз тексту дисертації, опублікованих наукових праць за темою дисертації свідчить, що *результати дисертаційного дослідження І. О. Фінагєєвої мають необхідний рівень наукової новизни і є достовірними.* Сформульовані висновки, узагальнення та пропозиції відповідають зазначеним рівням наукової новизни.

Ознайомлення з матеріалами дисертаційних робіт, які є у відкритому доступі та (або) містяться в Національному репозитарії академічних текстів, надає підстави підтвердити відповідний рівень наукової новизни висновків та пропозицій, зроблених у дисертаційному дослідженні І. О. Фінагєєвої.

Здобувачкою уперше сформульовано авторські дефініції обмеженої дієздатності та недієздатності та встановлено, що під правовим режимом майна осіб, над якими встановлену опіку чи піклування, слід розуміти режим зі спеціальним статусом, поширений на визначене коло учасників (опікун, піклувальник – підопічний) та види правових відносин (виключно майнові), яким закріплено основні повноваження зобов'язаних осіб, встановлено прямі заборони щодо дій опікунів, піклувальників, а також передбачено можливість втручання держави до майнової сфери підопічного за наявності певних для того обставин. Варто підтримати підхід дисертантки щодо визначення правового режиму майна осіб, над якими встановлену опіку чи піклування, як режиму зі спеціальним статусом. Питання правового режиму здебільшого розглядалися теоретиками права в контексті визначення порядку регулювання

певних суспільних відносин, в цивілістиці правовий режим як правова категорія досліджувався недостатньо і в більшості своїй щодо об'єктів цивільних прав.

Дисертанткою вперше з'ясовано правову природу та розмежовано поняття «патронаж» та «патронат»: під «патронатом» слід розуміти тимчасову форму влаштування дитини, яка перебуває у складних життєвих обставинах, і у зв'язку з цим потребує виховання, утримання та реабілітації, та видом правової допомоги обмежено дієздатним та недієздатним фізичним особам і є інститутом цивільного та сімейного права; під «патронажем» слід розуміти вид надання допомоги дієздатній фізичній особі, яка за станом фізичного здоров'я потребує медичного, побутового, іншого подібного догляду і є інститутом права соціального забезпечення.

Інші положення наукової новизни проаналізуємо в контексті викладення їх в тексті дисертаційного дослідження.

У Розділі 1 «Теоретико-правові та методологічні засади дослідження інституту опіки та піклування в сучасному приватному праві», розглядаючи стан наукової розробки та методологію дослідження інституту опіки та піклування в сучасному приватному праві, авторка правильно обирає підґрунтя свого дослідження, зазначаючи, що опіка та піклування є окремим правовим інститутом приватного права, нормами якого закріплено комплекс заходів щодо охорони особистих і майнових прав малолітніх та неповнолітніх дітей, а також повнолітніх осіб, чия дієздатність обмежена або взагалі відсутня (с. 30 дис). У цілому в першому підрозділі дисертації надано огляд сучасного стану наукової розробки проблематики дисертаційного дослідження, авторкою проаналізовано сучасні наукові праці українських правників та розкрито методи дисертаційного дослідження (с. 30-49 дис.).

Аналізуючи нормативно-правове регулювання опіки та піклування в сучасному приватному праві України, дисертантка ґрунтовно аналізує правовий статус дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, паралельно дискутуючи з виловленими поглядами науковців з цього приводу,

що підтверджує її вміння вести толерантну наукову дискусію і мати власний науковий погляд на предмет дослідження.

Важливе теоретичне та практичне значення мають положення дисертації щодо визначення основних підходів до вирішення колізій у сфері опіки (с. 66-67 дис.). Становлять науковий і практичний інтерес положення дисертації, в яких проаналізовано законодавство країн Європейського Союзу щодо опіки та піклування, зокрема положення законодавства Польщі та інших країн Європейського Союзу щодо прав малолітніх та неповнолітніх осіб і встановлення опіки та піклування над ними.

Характеризуючи в цілому положення дисертаційного дослідження, викладені в третьому підрозділі першого розділу дисертації, варто відзначити вміле застосування дисертанткою порівняльно-правового методу дослідження, що надав їй можливість проаналізувати законодавство країн Європейського Союзу і сформулювати положення, спрямовані на удосконалення функціонування інституту опіки та піклування в Україні.

Заслуговує уваги проведений аналіз практики застосування положень Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод Європейським судом з прав людини з виокремленням основних підходів ЄСПЛ, що може бути використано в процесі правозастосування і свідчить про практичну спрямованість проведеного дисертаційного дослідження.

У Розділі 2 «Загальна характеристика інституту опіки та піклування в приватному праві України» дисертанткою обґрунтовано, що опіка та піклування є комплексним інститутом приватного права (с. 90-91). Становить науковий інтерес висновок, що «інститут опіки та піклування містить в собі норми цивільного, сімейного, адміністративного, житлового, земельного, трудового права та права соціального забезпечення, і повинен тлумачитися шляхом об'єднання (за потреби) названих правових норм» (с. 91 дис.). Дійсно, при встановленні опіки та піклування важливе значення мають як норми приватного права, так і норми публічного права, взаємодія яких й надає можливості досягти бажаного правового результату.

З позиції правозастосування правильними є висновки дисертантки, що «процес добору потенційних опікунів (піклувальників) має вирішити декілька основних завдань: перше - пріоритетне залучення родичів та близьких осіб; друге – здійснити належну та об'єктивну оцінку фізичних та морально-психологічних якостей кандидата» (с. 99-100 дис.).

Дисертантка вірно аргументує погляд, що на орган опіки та піклування покладена відповідальність не лише за добір кандидатури опікуна чи піклувальника, а й за забезпечення її відповідності вимогам закону та найкращим інтересам підопічного. Роль суду зводиться до ухвалення остаточного рішення (с. 100-101 дис.).

Варто погодитися з дисертанткою, що відсутні чіткі критерії оцінки моральних та етичних якостей кандидатів в опікуни (піклувальники), що може створювати ризики суб'єктивності при ухваленні рішень органами опіки та піклування.

Становлять науковий та практичний інтерес положення дисертації щодо встановлення опіки в контексті проведення мобілізації військовозобов'язаних осіб в умовах воєнного стану (с. 105-106 дис.).

Заслуговують підтримки висновки дисертантки, що нинішні реалії вимагають удосконалення системи контролю органами опіки та піклування, посилення відповідальності опікунів та створення ефективних механізмів моніторингу, щоб уникнути зловживань і забезпечити належний захист прав такої категорії осіб (с. 107 дис.).

Становить науковий інтерес позиція дисертантки, що особливості поняття та змісту «недієздатності» можуть бути зведені до наступного: медичним критерієм виступає не будь-який психічний розлад, а хронічний (тривалий і стійкий) та, як правило, психотичний; психологічний критерій визначається не тільки на момент вчинення конкретної дії, а й на майбутнє; юридичний критерій включає в себе нездатність: самостійно набувати цивільних прав і створювати цивільні обов'язки; здійснювати їх шляхом

власних юридичних дій; нести самостійну майнову відповідальність (с. 118 дис.).

Дисертанткою аргументовано, що за своєю юридичною природою обмеження фізичної особи у дієздатності та визнання її недієздатною, є явищами одного порядку. В основу такого висновку, перш за все, покладено загальний наслідок – неможливість самостійно здійснювати права та обов'язки – для недієздатних осіб та необхідність отримання згоди на здійснення окремих юридично значимих дій – для осіб, чия дієздатність обмежена (с. 124 дис.); в основі розмежування даних правових конструкцій повинна лежати одна із ключових засад приватного права – автономія волі учасників (с. 125 дис.).

Заслуговує на підтримку пропозиція, що наслідок у вигляді скрутного матеріального становища, не може застосовуватись у випадках, пов'язаних із наявністю у фізичної особи психічного розладу. Так само скрутне матеріальне становище не може враховуватись при алкоголізмі, наркоманії, токсикоманії, лудоманії, оскільки в усіх Міжнародних класифікаторах захворювань вони визнані психічними хворобами (с. 126 дис.).

Становить науковий і практичний інтерес пропозиція щодо внесення змін до ч. 2 ст. 36 Цивільного кодексу України, яку дисертантка пропонує викласти у такій редакції: «2. Суд може обмежити цивільну дієздатність фізичної особи, якщо вона зловживає спиртними напоями, наркотичними засобами, токсичними речовинами, азартними іграми, внаслідок чого в неї діагностовано психічний розлад, який істотно впливає на її здатність усвідомлювати значення своїх дій та (або) керувати ними» (с. 126 дис.).

У контексті проведення оновлення (рекодифікації) цивільного законодавства України запропоновані зміни до ЦК України заслуговують на увагу та юридичну оцінку правничої спільноти України.

Важливе практичне значення має висновок, що надання допомоги фізичній особі, яка за станом здоров'я не може самостійно здійснювати свої

права та виконувати обов'язки та встановлення опіки та піклування – є різними за своєю сутністю правовими конструкціями (с. 127 дис.).

Аргументованим є висновок, що звільнення опікуна від повноважень не тягне припинення опіки над особою, оскільки призначення/звільнення опікуна є самостійними юридичними фактами (с. 143 дис.).

Заслуговує підтримки висновок дисертантки, що встановлення опіки та піклування під час воєнного стану значно відрізняється від мирного часу через необхідність оперативного реагування на критичні ситуації.

У **Розділі 3 «Співвідношення опіки та піклування з іншими суміжними правовими категоріями»** авторка обґрунтовує позицію про синтетичність характеру соціального сирітства та виокремлює три рівні основних факторів, які обумовлюють виникнення та існування цього явища: перше місце відводить так званому індивідуальному рівню, що пов'язується із асоціальною поведінкою батьків (алкоголізм, наркоманія, насильство в сім'ї); другий рівень – ідеологічний, пов'язаний із втратою моральних цінностей та орієнтирів багатьма членами суспільства; третій – інституційний рівень, що визначається недостатньо ефективним функціонуванням інститутів сім'ї, освіти, виховання, нерозвиненістю сфери дозвілля дітей, неспроможністю сім'ї забезпечити достатній життєвий рівень дітей та усіх її членів (с. 158 дис.).

І. О. Фінагєєвою проаналізовано Стратегію забезпечення права кожної дитини в Україні на зростання в сімейному оточенні і зроблено висновок, що одним з напрямів впровадження реформи деінституалізації є сприяння активному розвитку та поширенню альтернативних форм сімейного виховання.

Практичну значущість має висновок дисертантки, що прийомна сім'я, дитячий будинок сімейного типу – це вид професійної (замінної) сім'ї, основним завданням якої є створення умов для належного виховання та розвитку, утримання дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування (с. 161 дис.).

Дисертанткою аргументовано положення, що як форма виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, дитячий будинок сімейного типу є не дитячим закладом особливого типу, тобто дитячим будинком, а є багатодітною сім'єю, що забезпечує вихованцям сімейне оточення та виховання. Виховний потенціал дитячого будинку сімейного типу, як форми сімейного виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, має об'єктивні переваги перед іншими соціальними інститутами (перш за все інтернатного типу) (с. 165 дис.). Цей висновок заслуговує на увагу, зважаючи на те, що нині ведуться чисельні дискусії щодо доцільності існування дитячого будинку сімейного типу як форми влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.

Становлять інтерес з позиції подальшого наукового дослідження положення дисертації, що «під патронатом слід розуміти спеціальну форму опіки над дитиною, яка перебуває у складних життєвих обставинах, і у зв'язку з чим потребує державного захисту, який здійснюється шляхом її влаштування в сім'ю патронатного вихователя за умови розмежування прав і обов'язків по захисту прав та інтересів дитини між уповноваженою службою по патронатному вихованню та патронатним вихователем» (с. 173 дис.).

Важливе теоретичне та практичне значення мають положення дисертації, що «коли ставиться питання про передачу дитини під патронат, то йдеться про чітко визначену категорію дітей – це діти, які перебувають у складних життєвих обставинах. Ототожнювати три різні категорії «діти-сироти», «діти, позбавлені батьківського піклування» та «діти, які перебувають у складних життєвих обставинах» немає жодних підстав. До того ж, патронатне виховання не може розглядатися ні як діяльність родичів, ні як діяльність окремих груп на кшталт запропонованих тандемів: сім'я – притулок; сім'я – інтернат» (с. 173-174 дис.).

Оригінальним є висновок дисертантки, що «необхідно вести мову про те, що поняття патронажу як правової категорії застосовується у двох значеннях – у вузькому та широкому. У вузькому значенні патронаж

розглядається як цивільно-правовий інститут, якій об'єднує норми, покликані регулювати підстави та порядок надання регулярної правової та іншої допомоги (послуг) дієздатним, але фізично неспроможним особам (які потребують сторонньої допомоги) в процесі здійснення ними своїх прав та виконанні обов'язків шляхом вчинення помічником юридичних та фактичних дій, спрямованих на компенсацію (доповнення) недостатніх у такої особи фізичних можливостей та правових знань. Такий вид патронатної діяльності закріплено ст. 78 ЦК України. Патронаж в широкому значенні – це надання різноманітних видів соціальної допомоги (послуг), в тому числі медичної, у сфері побуту нужденним верствам населення, що включає контроль за підготовкою і проведенням на державному (регіональному, місцевому) рівнях суспільно важливих заходів» (с. 174-175 дис.).

Аргументованим є висновок, що зарубіжна практика деінституалізації державних виховних установ полягає у здійсненні двох основних заходів, з одного боку, спрямованих на зменшення кількості вихованців, а з другого боку – залучення до виховання свідомих громадян – переважно подружжя (однак не виключено, що це може бути одинока особа) та виключення із категорії виховників педагогів та освітян (окрім випадків, коли такі особи виявили бажання стати прийомними батьками) (с. 192 дис.).

Становить науковий інтерес проведений аналіз створення та функціонування фостерних, замінних сімей у Великій Британії, Швеції, Данії, Норвегії, Франції, Німеччині, Іспанії, Греції, Польщі, Австрії, США та інших країнах. Дисертанткою зроблено висновок, що перевагами фостерного (прийомного) виховання є: збільшення кількості дітей, які отримують наближену до біологічної сім'ї форму виховання, що змінює інтернатну установу; попередній відбір та професійна підготовка громадян, які виявили бажання усиновити дитину або ж створити прийомну родину; гарантований на державному рівні кваліфікований комплекс програм, що здійснюють супровід родини; розширення кола суб'єктів, які отримують право на виховання дитини та ін. (с. 211 дис.).

Отже, ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, є належним, пропозиції за проведеним дослідженням розроблено на належному науково-теоретичному рівні з урахуванням виявлених проблем правозастосування і спрямовано на забезпечення єдності і передбачуваності правозастосовної практики.

Загалом дисертаційне дослідження І. О. Фінагєєвої містить низку наукових положень, що мають важливе науково-теоретичне значення і практичну спрямованість. Теоретичні положення та висновки попередніх дослідників були належним чином оцінені авторкою, висловлено власне бачення тих чи інших питань з проблематики дисертаційного дослідження з аргументацією власних наукових поглядів.

Практичне значення одержаних результатів дисертаційного дослідження І. О. Фінагєєвої полягає в тому, що висновки та пропозиції, сформульовані в дисертації, можуть бути використані в правотворчій, правозастосовній, науково-дослідній діяльності, в освітньому процесі.

Повнота викладу положень дисертації в опублікованих працях. Основні положення дисертації І. О. Фінагєєвої відображено у десяти наукових публікаціях, з яких чотири наукові статті опубліковано у виданнях, включених МОН України до переліку фахових видань з юридичних наук, опубліковано шість тез доповідей на всеукраїнських науково-практичних конференціях, круглих столах тощо, що підтверджує апробацію матеріалів дисертаційного дослідження.

Аналіз тексту дисертації, опублікованих наукових праць дисертантки надає підстави для висновку про **дотримання авторкою вимог академічної доброчесності.**

Дисертаційна робота І. О. Фінагєєвої свідчить про ґрунтовне опрацювання дисертанткою положень міжнародно-правових актів, законодавства України та іноземних держав, матеріалів правозастосовної практики України, практики Європейського суду з прав людини. Джерельна база дисертації включає 365 найменувань використаних джерел, що є

достатнім для виконання поставлених завдань. У дисертаційному дослідженні авторкою зроблено необхідні посилання на наукові роботи інших дослідників, дотримано вимоги законодавства про захист авторських прав, надано достовірну інформацію про власні результати наукової діяльності. В роботі не виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату чи інших проявів академічної недоброчесності.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Позитивно оцінюючи результати дисертаційного дослідження І. О. Фінагєєвої, варто зазначити, що дисертаційна робота містить деякі положення, висновки, пропозиції, які відображають спірні теоретичні погляди або суб'єктивне сприйняття їх авторкою дослідження, тому можуть бути предметом подальшої наукової дискусії під час публічного захисту дисертації, а саме:

1. Потребує додаткової аргументації позиція дисертантки щодо вживання нею такої термінології, як «відсутньої цивільної дієздатності повнолітніх фізичних осіб», «відсутньою взагалі дієздатністю», «відсутньої дієздатності фізичної особи» (с. 49, 51, 89 дис.), з огляду на те, що згідно з абз. 1 ч. 1 ст. 226 ЦК України опікун може схвалити дрібний побутовий правочин, вчинений недієздатною фізичною особою, у порядку, встановленому ст. 221 ЦК України. Крім того, ст. 42 ЦК України допускається поновлення цивільної дієздатності фізичної особи, яка була визнана недієздатною. Вбачається, що досить спірним є вживання як синонімів таких понять, як «недієздатність» та «відсутність дієздатності».

2. На с. 95 дисертації здобувачка аналізує висловлені у правничій літературі положення щодо надання статусу «дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування, дітям, батьки яких: не виконують свої обов'язки з виховання та утримання дитини з причин перебування батьків на територіях, які розташовані в районі проведення воєнних (бойових) дій або які перебувають в тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні) / тимчасово окупованій території; перебувають у розшуку як зниклі безвісти

за особливих обставин або визнані такими, що зникли безвісти за особливих обставин; є військовополоненими (перебувають у полоні держави-агресора); позбавлені особистої свободи (затримані, взяті у заручники) органами влади держави-агресора». Далі також цитує висновок науковиці І. А. Яніцької, що «необхідно звернути увагу: при отриманні статусу дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування, така дитина не може бути усиновленою». Вбачається, що цей висновок потребує уточнення в контексті того, що не всі діти-сироти і діти, позбавлені батьківського піклування, не можуть бути усиновлені. Зазначений вище висновок було зроблено з урахуванням положень абзацу першого пункту 79⁴ Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 р. № 866. Доцільно було б дисертантці зазначити це, щоб усунути різне тлумачення наведених положень.

3. У дисертаційному дослідженні зазначається про «осіб, зниклих безвісти за особливих обставин» (с. 75, 95 дисертації), проте недостатньо досліджено питання встановлення опіки та піклування, зважаючи на те, що згідно з частиною третьою статті 8 Закону України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин», «у разі якщо обидва з батьків дитини є особами, зниклими безвісти за особливих обставин, над такою дитиною встановлюється опіка/піклування у порядку, передбаченому Цивільним кодексом України. Якщо на утриманні особи, зниклої безвісти за особливих обставин, були повнолітні особи, які за станом здоров'я не можуть самостійно здійснювати свої права і виконувати обов'язки, над такими особами встановлюється опіка». У зв'язку з чим виникає питання: «Чи існують особливості встановлення опіки та піклування над дитиною та встановлення опіки над повнолітньою особою у випадках, визначених Законом України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин»?

4. На с. 138 дисертації зроблено висновок, що «батьківські права і обов'язки й права та обов'язки опікунів (піклувальників) – це різні правові

явища в галузі приватного права. Батьківські права виникають в силу кровного споріднення, а права опікунів і піклувальників – на підставі адміністративного акту. Тому опікун (піклувальник) не може бути наділений батьківськими правами)». У цілому погоджуючись з тим, що права батьків і права опікунів чи піклувальників не співпадають між собою, потребує додаткового пояснення висновок дисертантки, що права опікунів та піклувальників виникають на підставі адміністративного акту, враховуючи, що встановлення опіки та піклування відбувається не тільки органом опіки та піклування, а й судом. Так, згідно з ч. 3, 4 ст. 60 Цивільного кодексу України суд встановлює опіку над малолітньою особою, якщо при розгляді справи буде встановлено, що вона позбавлена батьківського піклування, і призначає опікуна за поданням органу опіки та піклування. Суд встановлює піклування над неповнолітньою особою, якщо при розгляді справи буде встановлено, що вона позбавлена батьківського піклування, і призначає піклувальника за поданням органу опіки та піклування.

5. Підтримуючи пропозицію дисертантки, що звільнення опікуна (піклувальника) від виконання своїх обов'язків може бути добровільним та примусовим (с. 143 дис.), вбачається, що потребує уточнення дисертанткою цього висновку в контексті того, який орган приймає рішення про звільнення опікуна (піклувальника) від виконання своїх обов'язків, якщо мало місце зловживання такими правами. Зокрема дисертантка зазначає, що «у більшості випадків невиконання або неналежне виконання обов'язків кваліфікується як зловживання опікунськими правами, і йдеться не лише про припинення відносин опіки та піклування, а й про притягнення особи до юридичної (як правило, адміністративної) відповідальності», проте не вказує, хто приймає рішення про звільнення опікуна від його обов'язків.

Зазначені вище дискусійні положення дисертаційної роботи І. О. Фінагєвої жодним чином не впливають на високий теоретичний рівень дисертаційного дослідження та практичну значущість зроблених у роботі висновків і пропозицій.

Висновок: Враховуючи вищевикладене, вважаю, що дисертаційна робота Фінагєєвої Інни Олександрівни «Інститут опіки та піклування в сучасному приватному праві» є самостійною кваліфікаційною науковою роботою, що містить нові науково обґрунтовані результати проведених здобувачкою досліджень, які виконують конкретне наукове завдання, що має істотне значення для галузі знань 08 Право, а саме становлять оригінальний внесок у розвиток науки приватного права щодо форм влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, та встановлення опіки та піклування над повнолітніми фізичними особами.

Дисертація Фінагєєвої Інни Олександрівни «Інститут опіки та піклування в сучасному приватному праві», подана на здобуття ступеня доктора філософії, відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40, а її авторка – Фінагєєва Інна Олександрівна – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право.

Офіційний опонент:

доктор юридичних наук, професор,

завідувач відділу науково-правових експертиз

Інституту правотворчості та науково-правових експертиз

Національної академії наук України

Лариса КРАСИЦЬКА

